

JAK ROZWIJAĆ KREATYWNOŚĆ U UCZNIÓW?

„Pozwólmy dziecku doświadczać, eksperymentować, dowiadywać się i porównywać, szukać i drążyć w głębinach wiedzy, wyruszać w podróże odkrywcze – czasami trudne, ale jakże bogate i fascynujące”.

Celestyn Freinet

Jednym z ważnych zadań nauczyciela w edukacji wczesnoszkolnej jest tworzenie środowiska sprzyjającego rozwojowi twórczej aktywności dziecka, która ujawnia się w spontanicznej lub inspirowanej aktywności zabawowej, graficznej, werbalnej, muzycznej oraz ruchowej. Troska o rozwijanie kreatywności, o jej zakorzenienie w praktyce edukacyjnej, wydaje się ważnym zadaniem szkoły i jednym z najpilniejszych wyzwań współczesnego nauczyciela.

Kreatywność (od łac. *creatus*, czyli twórczy) – proces umysłowy pociągający za sobą powstawanie nowych idei lub skojarzeń, powiązań z istniejącymi już koncepcjami. Myślenie kreatywne to myślenie prowadzące do uzyskania oryginalnych i użytecznych rozwiązań. Alternatywna, bardziej codzienna definicja kreatywności mówi, że jest to po prostu zdolność tworzenia czegoś nowego. Kreatywność jest umiejętnością efektywnego i nieszablonowego radzenia sobie z różnymi zadaniami, poczynawszy od rozwiązywania bardzo prostych problemów po rozstrzygnięcie zagadnień

bardzo skomplikowanych. Osobami kreatywnymi są zatem te jednostki, które potrafią wykorzystać swoje umiejętności i wiedzę w praktyce życia codziennego, pokonując zwykłe trudności, wynikające z wystąpienia konkretnych deficytów, np. jak pokroić chleb, nie mając noża, czy jak narysować prostą linię, nie mając linijki.

Nauczyciel jest osobą, która w edukacji wczesnoszkolnej ma bardzo silny wpływ na dalszy rozwój kreatywności dziecka trafiającego do szkoły. To on decyduje o doborze metod i sposobie

realizacji podstawy programowej. Od niego zależy też w dużej mierze zastosowany system oceniania, także nieformalny. Nauczyciel jest odpowiedzialny za stworzenie w klasie atmosfery, która może sprzyjać rozwojowi postawy twórczej lub ją hamować. Wreszcie stanowi on model postępowania, który uczniowie obserwują każdego dnia.

Działalność twórcza ucznia wynika ze specyficznego stylu myślenia i odczuwania, określonego sposobu funkcjonowania wyobraźni oraz szczególnych postaw i zachowań. W literaturze przedmiotu najczęściej wskazuje się, że osoby kreatywne cechuje:

- płynność, giętkość myślenia (wieloaspektowe spojrzenie na rzeczywistość, skłonność do zgadywania i spekulowania, dociekliwość);
- niestandardowe podejście do zadań (dostrzeganie problemów tam, gdzie inni ich nie widzą; zdolność generowania wielu różnorodnych rozwiązań tej samej trudności);
- podawanie w wątpliwość, krytycyzm w stosunku do utartych opinii i schematów funkcjonowania;
- dążenie do udoskonalania, ulepszania rzeczy, procesów;
- nonkonformizm (niezależność sądów, odwaga w prezentowaniu odmiennych poglądów);
- potrzeba doświadczania różnorodności i wynikające z niej zamiłowanie do nowości;
- otwartość na konstruktywną krytykę;
- dynamiczność, aktywność;
- wysoka motywacja oraz wytrwałość, konsekwencja w zakresie pokonywania trudności i doprowadzania rozpoczętych zadań do końca.

Wymienione wyżej cechy nie są stałymi, raz na zawsze danymi jednostce przymiotami. Przeciwnie, są one dynamiczne i podatne na kształtowanie. Kreatywności można się nauczyć. W korzystnych warunkach, dzięki odpowiednim

oddziaływaniom środowiska, kompetencje twórcze mogą być u człowieka budzone, stymulowane i rozwijane. Niestety, kreatywność można też zatracić. W niesprzyjających okolicznościach, wskutek niewłaściwych oddziaływań środowiskowych, potencjał twórczy jednostki może zostać ograniczony lub nawet zablokowany.

Co blokuje kreatywność?

Do zewnętrznych czynników blokujących kreatywność najczęściej zalicza się:

- zbyt liczne klasy, w których nauczyciel nie jest w stanie wnikliwie rozpoznać możliwości i uzdolnień każdego ucznia ani poświęcić mu odpowiedniego czasu i uwagi;
- przeładowane programy nauczania, co zmusza pedagogów do szybkiej realizacji kolejnych treści, nie pozostawiając czasu na ich głębokie, twórcze przetwarzanie;
- nacisk władz oświatowych na uzyskiwanie przez dzieci wysokich wyników w testach sprawdzających przyrost pamięciowej wiedzy encyklopedycznej przy jednoczesnym pominięciu aspektu rozwijania ich kreatywności;
- pomijanie lub marginalne traktowanie w edukacji treści związanych ze zdobywaniem wiedzy na temat przebiegu procesu twórczego oraz jego uwarunkowań.

Jako wewnętrzne bariery hamujące rozwijanie kreatywności uczniów wskazuje się natomiast:

- nadmierny konformizm wynikający z faktu, że powielanie czyichś, uznanych powszechnie za słuszne, opinii jest wygodne i pozwala w sposób niewymagający dużego wysiłku osiągnąć wysokie oceny szkolne;
- przesadne dążenie do sukcesu przejawiające się w pozbawieniu siebie prawa do popełniania błędów, co skutkuje zaniechaniem podejmowania nowatorskiej aktywności, która potencjalnie może zakończyć się niepowodzeniem;

- nieśmiałość, brak pewności siebie i wynikająca z nich obawa przed przykrą reakcją otoczenia w przypadku wyłamania się z utartych schematów myślenia czy funkcjonowania;
- nieznanostwo, nieświadomość swoich mocnych stron i posiadanego potencjału w zakresie kreatywności.

Metody rozwijania zdolności twórczych muszą być dostosowane do wieku dziecka, jego możliwości i predyspozycji oraz powinny bazować na posiadanych już umiejętnościach. Najlepszym momentem na podjęcie takich działań jest wiek przedszkolny – wiek intensywnego rozwoju wyobraźni dziecięcej i zabaw twórczych.

- Do 2. roku życia – twórczość o cechach subiektywnych, zdolności twórcze przejawiają się wzmożoną aktywnością zabawową w sferze ruchowej, wizualnej i dźwiękowej, inteligencja rozwija się spontanicznie.
- Do 3.–4. roku życia – pierwsze oznaki emancypacji i niezależności dziecka, dynamiczny okres poznawczy, stawianie dociekliwych pytań, poszukiwań, rozwój języka. Zdolności twórcze ujawniają się w zabawach dziecka i jego fantazjach oraz w aktywności plastycznej.
- Do 5.–8. roku życia – dziecko zdobywa kompetencje „wiem i umiem”, przejawia inicjatywę w poszukiwaniu własnych rozwiązań, chętnie uczestniczy w zabawach tematycznych. Dla twórczości dziecka w tej fazie najważniejszy jest rozwój wyobraźni. Zdolności twórcze ujawniają się około 5. roku życia pod postacią rozbudzonej ekspresji werbalnej, plastycznej, muzycznej i ruchowej dziecka. Po tym okresie następuje spadek zdolności twórczych. Jeśli nie są rozwijane, ulegają zahamowaniu.

Dostrzeganie przez nauczyciela kreatywności wymaga umiejętności obserwacji, nietuzinkowego spojrzenia na ucznia, a przede wszystkim chęci i odwagi podjęcia się nauczania w nowy sposób. Potrzebny jest zatem program uczenia siebie i innych twórczego myślenia, bo dzisiejszy świat jak nigdy dotąd potrzebuje coraz nowszych, oryginalnych pomysłów.

Twórczy nauczyciel to taki, który pobudza ciekawość poznawczą uczniów, dostarcza wiedzę, by uczeń ją przetwarzał i przyswajał, stymuluje i motywuje do myślenia i poszukiwania. Zadaniem twórczego nauczyciela jest świadome przygotowanie ucznia do aktywnego i kreatywnego udziału w życiu, właściwego pełnienia ról społecznych i samorozwoju.

Aby rozwijać kreatywność u uczniów, nauczyciel nie powinien krytykować, lecz słuchać i aprobować. Ważna jest otwartość na pytania uczniów i sygnalizowanie, że każdy pomysł

jest ważny i wartościowy. Sukces leży nie w samej ocenie, lecz w otwarciu na pracę uczniów, kierowaniu ich ku nowym poszukiwaniom i odkrywaniu oryginalnych rozwiązań. Oceny należy uzasadniać, a mechanizm ich formułowania wypracować z całą klasą. W rozwijaniu twórczej aktywności uczniów ważny jest dobór treści nawiązujących do zainteresowań oraz doświadczeń uczniów.

Metody rozwijania zdolności twórczych muszą być dostosowane do wieku dziecka, jego możliwości i predyspozycji oraz powinny bazować na posiadanych już umiejętnościach.

Twórcze nauczanie to podejście dydaktyczne, w którym nauczyciel jest zdolny do stosowania pomysłowych i interesujących metod nauczania, wymyślania ciekawych pomocy dydaktycznych, które rozbudzają w uczniach ciekawość i chęć zdobywania wiedzy. Podejście to prowadzi do rozwijania zainteresowań uczniów, zwiększa ich motywację, budzi pozytywne nastawienie emocjonalne oraz pewien rodzaj ekscytacji podczas nauki. Sprawia, że proces uczenia się jest bardziej efektywny.

Kreatywne uczenie się to takie, w którym uczeń wychodzi poza poziom zdobywania wiedzy i koncentruje się na rozwoju umiejętności myślenia. Zakłada ono dowartościowanie ucznia. W procesie kreatywnego uczenia się bardzo ważne jest angażowanie wyobraźni ucznia. Spowoduje to automatyczne aktywizowanie się obszarów mózgu odpowiedzialnych za uczenie się w czasie zdobywania wiedzy, a także na dalszym etapie w czasie jej tworzenia. Twórczy nauczyciel inspirowanie uczniów również w taki sposób, że w procesie edukacyjnym potrafi wytworzyć sytuacje nie do końca określone i czytelnie zdefiniowane. Pozostawia tym samym uczniowi przestrzeń do refleksji i podejmowania twórczych inicjatyw.

Osoby mające wybitne osiągnięcia w zakresie twórczości charakteryzują się wiarą we własne możliwości i pewnością siebie. Wielu młodych ludzi nie uważa się za wystarczająco kreatywnych, by podjąć się rozwiązywania jakiegoś trudnego problemu. Pierwszym krokiem w nauczaniu twórczości jest zatem wzmacnianie u uczniów ich pewności siebie, wiary we własne zdolności twórcze oraz dawanie im możliwości odczucia skuteczności i sprawstwa.

Każdy młody człowiek charakteryzuje się innymi zdolnościami twórczymi. To, że jedna osoba jest twórczym muzykiem, nie oznacza, że będzie twórczym matematykiem lub naukowcem (oczywiście jest możliwe, by jedno dziecko było twórczo

uzdolnione w wielu dziedzinach, jednak takich przypadków jest mniej). Zadaniem nauczyciela jest zachęcanie uczniów do poszukiwania ich mocnych stron oraz pomoc w odkrywaniu własnych zdolności. Twórczość człowieka nie wynika wyłącznie z jego talentu w danej dziedzinie, składa się na nią wiele zdolności i umiejętności. Rozwijanie konkretnych umiejętności i zdolności biorących udział w procesie twórczym jest kolejnym elementem nauczania do twórczości. Ciekawość poznawcza może być przecież stymulowana, możliwe jest trenowanie pamięci oraz wzmacnianie świadomości twórczej.

Edukacja twórczości

Do podstawowych zadań nauczycieli w nauczaniu twórczości należy:

- umożliwienie uczniom prowadzenia szeroko oraz wąsko zakrojonej działalności eksperymentalnej, która jest zawsze odpowiednio objaśniona i uzasadniona poprzez podanie celu danej aktywności. Poprzez działania tego rodzaju (jeśli są one dobrze przygotowane i przeprowadzane w przyjaznej i bezpiecznej atmosferze) dziecko ma możliwość stawienia czoła wyzwaniu, podjęcia ryzyka poznawczego i popełnienia błędu, który nie skutkuje żadnymi poważnymi konsekwencjami. Działania te muszą być dostosowane do poziomu rozwoju uczniów;
- pomoc w zrozumieniu przez dzieci, że generowanie pomysłów jest procesem wymagającym przestrzeni wolnej od natychmiastowego krytycyzmu, zarówno ze strony ucznia, jak i kolegów z klasy, dopiero później wytworzone propozycje rozwiązań są poddawane krytycznej ocenie i rozwijane;
- zachęcanie do własnej ekspresji podczas wykonywania różnego rodzaju zadań;
- stwarzanie okazji do docenienia przez dzieci znaczenia poszczególnych etapów procesu twórczego oraz czasu;
- pomoc w rozwijaniu świadomości różnych okoliczności, w jakich mogą pojawić się twórcze pomysły i docenieniu roli intuicji, nieświadomych procesów mentalnych oraz swobodnego myślenia;
- zachęcanie i stymulowanie uczniów do swobodnej zabawy pomysłami i ideami oraz do snucia domysłów na temat możliwości rozwiązań różnych problemów. Dopelnieniem tego rodzaju aktywności powinno być natomiast myślenie krytyczne, czyli ewaluacja i określenie wartości propozycji uczniów;
- podkreślenie roli wyobraźni, oryginalności, ciekawości i stawiania pytań, wzmacnianie tych cech uczniów, które wspierają ich kreatywność.

Celem realizacji powyższych zadań jest ukształtowanie u uczniów takich właściwości, jak:

- autonomia, dająca poczucie sprawstwa i kontroli nad własnymi pomysłami;
- autentyczność w inicjowaniu działań i odpowiadaniu na propozycje aktywności ze strony innych, decydowanie o sobie na podstawie własnego osądu;
- otwartość na nowe i nietypowe pomysły oraz na różnorodne metody i podejścia;
- szacunek dla innych osób oraz ich pomysłów;
- poczucie spełnienia, satysfakcji z uczestniczenia w relacjach twórczych i radości.

Dzieci, jak wszyscy wiemy, z natury są bardzo ciekawe otaczającego świata, zadają mnóstwo pytań i myślą nieszablonowo. Warto więc wykorzystać ich potencjał i zachęcać do

działania i twórczości. Niestety, nie istnieje jedna recepta na pobudzenie dziecięcej kreatywności. Dysponujemy natomiast ogromnym wachlarzem przeróżnych metod, które skutecznie pomagają osiągnąć zamierzony cel. Wiele z nich nauczyciele stosują z powodzeniem podczas pracy z uczniami. Ci pedagodzy odchodzą od schematycznego sposobu nauczania, polegającego głównie na wkuwaniu przez dzieci regułek, na rzecz kreatywnych i angażujących uczniów ciekawych zadań. Nauczyciele, zadając uczniom nietypowe ćwiczenia, mimochodem ich aktywizują i umożliwiają im wychodzenie poza schematy myślowe, np. na lekcji matematyki dotyczącej figur płaskich nauczyciel może zadać ćwiczenie polegające na znalezieniu jak największej liczby trójkątów (lub innych figur) znajdujących się na wyposażeniu sali lekcyjnej.

Ważnym krokiem ułatwiającym pobudzenie kreatywności uczniów jest włączenie elementów treningu twórczego myślenia do codziennych zajęć uczniów, ale nie w postaci dodatkowych lekcji, lecz jako stałego komponentu już prowadzonych zajęć i w ramach każdego przedmiotu. Takie podejście, stosowane zamiast poprawiania technik rozwiązywania testów, umożliwia nauczycielowi wdrażanie i utrwalanie postaw kreatywnych. Przykładem takiego postępowania może być działanie uczniów, którzy zafascynowani grą *Tribond* (*Tribond. Myśli mądra głowa, co 3 różne łączy słowa* – gra logiczna polegająca na znalezieniu słowa klucza łączącego 3 różne wyrazy) postanowili każdego dnia zadawać swemu nauczycielowi przyrodę nową zagadkę związaną z tematem zajęć. Zagadki zadawane przez uczniów wyglądały następująco: ziemia – orzech – jajo (rozwiązanie: skorupa), cywilny – lód – USA (rozwiązanie: stan).

Do najbardziej efektywnych sposobów pracy z uczniami, które rozwijają ich pomysłowość i twórczość, należą metody problemowe. Problem to pewne trudne i niejasne zagadnienie, które trzeba wyjaśnić. Tradycyjny sposób jego rozwiązywania składa się z następujących etapów: opis i analiza sytuacji problemowej, ustalenie możliwych rozwiązań, ocena poszczególnych rozwiązań, wybór najlepszego rozwiązania oraz zastosowanie tego rozwiązania w praktyce. W nauczaniu twórczości stosuje się różne techniki twórczego rozwiązywania problemów. Jeśli dzieci mają nabyć umiejętność radzenia sobie z problemami, ważny jest sam ich dobór. Nauczyciel powinien szczegółowo zanalizować, jakie umiejętności będą one u dzieci ćwiczyć, czy są dla dzieci wystarczająco ciekawe itd.

Rozwiązywanie problemów w sposób kreatywny może mieć zupełnie inny przebieg niż w tradycyjnym podejściu. Na początku dzieci spotykają się z wieloma nieuporządkowanymi danymi

(chaos), następnie muszą one sformułować i sprecyzować problem (nazwanie), analizują wszystkie informacje, które już posiadają na dany temat (analiza danych), później następuje faza generowania pomysłów rozwiązania, bez ich oceny. Kolejnym etapem jest wyselekcjonowanie najlepszych pomysłów (każdy uczeń zaznacza trzy najciekawsze) i stworzenie ich rankingu. W tym momencie wybierane jest najlepsze rozwiązanie (jeśli wybór nie jest satysfakcjonujący, należy wrócić do fazy generowania pomysłów). Następnie dzieci pracują w grupach, zastanawiając się nad tym, co należy zrobić, żeby osiągnąć cel, dogłębnie analizują sytuację, by w końcu zrealizować pomysł.

Techniki rozwijające twórcze myślenie

Wśród najciekawszych, odpowiednich dla dzieci w wieku wczesnoszkolnym technik rozwiązywania problemów wspomagających kreatywne myślenie są:

- **małe ludziki** – technika, w której dzieci mają sobie wyobrazić, jak problem przedstawiony przez nauczycielkę rozwiązałyby małe ludziki czy krasnoludki; w ten sposób dzieci uczą się przyjmowania innej perspektywy i mają możliwość postrzegania problemu z różnych punktów widzenia;
- **metaplan** – jest to metoda działania obejmująca cztery etapy: przedstawienie sytuacji (jak jest obecnie?), próba odpowiedzi na pytanie: jak powinno być?, refleksja na temat tego, dlaczego nie jest tak, jak powinno być oraz wnioski: co z tego wynika dla nas?, co w związku z tym można zrobić, aby to zmienić?, w jaki sposób?;
- **paradoksalna burza mózgów** – obejmuje następujące etapy: najpierw dzieci szukają jak największej ilości rozwiązań danego problemu (np. jak zapobiec konfliktom w szkole), następnie przekształcają problem i próbują znaleźć odpowiedzi na zadanie odwrotne (co zrobić, żeby agresji było jak najwięcej), ostatnim etapem jest próba przeciągnięcia wszystkich pomysłów z etapu drugiego na listę działań pożądaných, czyli takie przeformułowanie stwierdzeń, aby były one odpowiedziami na pytanie pierwotne;
- **metoda projektowania idealnego** – rozwiązywanie problemu zaczyna się tu od stworzenia wizji rozwiązania idealnego, bez względu na możliwość jego zrealizowania; jeżeli rozwiązanie można w całości zrealizować, nie zastanawiamy się więcej nad tym problemem, ale jeśli niektóre propozycje są niemożliwe do realizacji, wówczas szukamy sposobów na ominięcie przeszkód;
- **techniki skojarzeniowe** – polegają na tworzeniu łańcuchów skojarzeniowych lub gwiazd skojarzeniowych, ułatwiających głębsze wejrzenie w dany problem;

- **provokacje „po”** jako narzędzie stymulujące myślenie (myślenie poboczne) – provokacje „po” to rozwiązania fantastyczne, wręcz provokacyjne, które wymyślamy, kiedy chcemy wprowadzić zmiany we wzorzec, który w przeszłości służył dobrze, lecz nie spełnia już swojego zadania.

Uczniowie uczą się najlepiej, gdy stworzymy im przyjazne warunki, które pozwalają pobudzić w nich chęć uczenia się. Ma to miejsce, gdy uczniowie: mają jasno wyznaczony kierunek i cel działania, mogą bazować na zdobytej wcześniej wiedzy, aktywnie uczestniczą w lekcjach, czują, że mają prawo do popełniania błędów, mają możliwość pewnego wyboru sposobu osiągnięcia wytyczonego celu, mają poczucie odpowiedzialności za swoje działanie. Takie właśnie warunki do nauki stwarza praca w małych grupach.

Praca w małej grupie

Stwarza uczniom możliwość brania bardziej czynnego udziału w zajęciach, w szczególności w prowadzonych w klasie rozmowach, a to z kolei umożliwia doskonalenie sprawności językowej. Dziecko pracujące w kilkusobowej grupie ma szansę częściej zabierać głos, reagować na to, co mówią inni. Ma także więcej okazji do posługiwania się językiem: czytania, pisania, słuchania i mówienia. Uczniowie, współpracując ze sobą, uczą się od siebie nawzajem, a także systematyzują swoją wiedzę, tłumacząc coś kolegom własnymi słowami, przypominając sobie, zadając pytania oraz wyobrażając sobie. Mają też szansę zaproponować więcej swoich pomysłów rozwiązania jakiegoś problemu, dzięki temu lepiej go rozumieją, ponieważ ich rozwiązania są od razu poddawane dyskusji i krytyce ze strony pozostałych członków zespołu (więcej pomysłów przychodzi im do głowy, niż kiedy pracują indywidualnie lub całą klasą). Praca w grupie daje uczniom nie tylko poczucie większego bezpieczeństwa, ale także poczucie, że ich głos ma znaczenie, ich własne doświadczenia i myśli mają wartość.

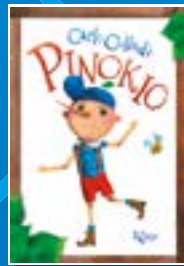
Zasady organizowania pracy w grupach – wskazówki praktyczne

Organizując pracę w grupach, trzeba pamiętać o kilku zasadach, aby z jednej strony za bardzo nie pomagać, z drugiej jednak nie pozostawiać uczniów samym sobie, co może skończyć się zmarnowaną lekcją i chaosem. Aby jak najlepiej wykorzystać czas przeznaczony na zespołowe rozwiązywanie problemów, staraj się przestrzegać poniższych zasad:

nagrody dla uczniów!

Lektury w nowej odsłonie!
25% rabatu dla szkół!

nowość

wydanie bez opracowania

Katalog mnóstwa propozycji nagród szkolnych w świetnych cenach

RABAT 10%
DLA WSZYSTKICH
CZYTELNIKÓW!
KOD: ZS210

www.greg.pl

Rabat do wykorzystania wyłącznie w księgarni internetowej greg.pl, łączy się z innymi rabatami. Oferta ważna do 30 VI 2022 roku. Szczegóły na www.greg.pl.

- zapoznaj dzieci z różnymi rolami, jakie można pełnić w grupie (lider, sekretarz, osoba odpowiedzialna za materiały, krytyk itd.), przypilnuj, by uczniowie mieli szansę pełnić różne funkcje,
- podczas pierwszych sesji prac w grupach przygotuj specjalne naklejki, dzięki którym będzie można szybko rozpoznać, kto pełni jaką funkcję w zespole, na początku pomóż dzieciom rozdzielić zadania w drużynie, jednak dąż do wypracowania samodzielności w tym zakresie,
- określ dokładnie czas, w jakim zespoły mają wykonać zadanie (czasu na zadanie musi być na tyle dużo, aby jego wykonanie było realne, ale też na tyle mało, żeby dzieci były cały czas skupione na rozwiązywaniu problemu),
- wytłumacz szczegółowo, na czym polega zadanie, co każda grupa ma zrobić,
- monitoruj postępy grup (kiedy dzieci będą już starsze, same mogą zgłaszać, co zostało już wykonane lub zapisywać postępy swoich prac dla własnej informacji),
- nie udzielaj gotowych odpowiedzi, odpowiadaj pytaniem na pytanie, stymulując uczniów do samodzielnego poszukiwania rozwiązań,
- nie ingeruj za bardzo w pracę zespołów, trzymaj się raczej na uboczu, wkraczaj jedynie wtedy, kiedy widzisz, że naprawdę jest to konieczne,
- zwracaj uwagę na to, w jaki sposób członkowie drużyn odnoszą się do siebie, tłumacz dzieciom, że wszystkie konflikty pojawiające się podczas pracy, wynikające z różnicy zdań, pomysłów i wizji można rozwiązać w kulturalny i pokojowy sposób (od czasu do czasu przetrenuj z dziećmi, w jaki sposób mogą mówić o tym, co im się nie podoba, nie doprowadzając do kłótni),
- zwracaj uwagę na to, żeby dzieci polegały tylko i wyłącznie na własnej pracy, podkreślaj, jak ważne jest, żeby pracowały samodzielnie; poinformuj o tej zasadzie także rodziców,
- nie podsuwaj rozwiązań, nie podpowiadaj, nawet jeśli uważasz, że potrafisz zrobić coś lepiej, albo kiedy myślisz, że twoje pomysły są lepsze, wkraczaj tylko wtedy, gdy widzisz, że grupa nie rozumiała sedna zadania,
- zwracaj uwagę na to, aby każdy członek grupy miał jakiś wkład w wypracowywane rozwiązanie,
- zachęcaj grupę do czerpania z talentów i umiejętności każdego jej członka.

Dla rozwoju kreatywności niezwykle ważne jest stwarzanie dzieciom warunków do ekspresji twórczej oraz stymulowanie ich myślenia wyobraźniowego. Ekspresja twórcza może być kształtowana w wielu różnych obszarach działalności uczniów – werbalnej, plastycznej, muzycznej oraz ruchowo-pantomimicznej. Dzięki niej mają oni możliwość kształtować umiejętność przyswajania świata, ale również przystosowywania się do niego.

Przykłady zadań problemowych do rozwijania kreatywności uczniów

Proponowane dzieciom problemy dotyczą poszukiwania rozwiązań w ramach konkretnie sformułowanych celów, z uwzględnieniem współpracy grupowej, dzięki czemu dzieci uczą się współdziałania, inspirują się nawzajem, dzielą się swoją wiedzą, pomysłami i umiejętnościami.

Tab. 1. Ćwiczenia rozwijające ekspresję twórczą

<p>Rozwijanie ekspresji werbalnej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Komunikatywny ekspert, czyli układamy reklamy • Zmienione bajki – dzieci wymyślają i opowiadają innym nową wersję ich ulubionej bajki • Sycząca bajka – zadaniem dzieci jest wymyślenie bajki, w której wszystkie wyrazy rozpoczynają się na głoskę „s” • Wymyślanie scenariuszy filmu • Przegadaj partnera • List do siebie 	<p>Rozwijanie ekspresji plastycznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Własna papeteria • Ilustrowanie przysłów • Malujemy sznurkiem • Retuszowanie zdjęć prasowych • Kolaż gazetowy
<p>Rozwijanie ekspresji muzycznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Imię z różną intonacją • Rytmiczne pozdrowienia • Bajka muzyczna • Zegary • Muzyczne improwizacje • Chór imion 	<p>Rozwijanie ekspresji ruchowo-pantomimicznej</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pantomima czynności • Pantomima emocji • Obmyślanie fantastycznych maszyn, ich zastosowania, sposobu ich działania • Nowy taniec • Ekspresyjny taniec

Edukacja językowa

Zadanie: Napiszcie niechronologiczny list do szkolnej gazetki złożony ze znanych wam informacji (np. na temat najprzyjemniejszych sytuacji w szkole – mapy tematyczne: wspomnienia, uczucia, przyczyny ciekawych zdarzeń itp.).

Cel: Sformułować swoje myśli w formie listu, używając charakterystycznego słownictwa i zachowując klasyczną konstrukcję graficzną tej formy wypowiedzi.

Podstawowe materiały: czasopisma przyniesione przez dzieci, zawierające przykłady listów.

Edukacja matematyczna

Zadanie: Zaprojektujcie i wykonajcie grę matematyczną do nauki jakiegokolwiek z czterech podstawowych działań.

Cel: Stworzyć grę, dzięki której będzie można uczyć się dodawać, odejmować, mnożyć lub dzielić.

Podstawowe materiały: kolorowy papier, karton, kostka do gry, pionki.

Edukacja środowiskowa

Zadanie: Zaprojektujcie i wykonajcie łódkę, która uniesie największy ciężar.

Cel: Zbadać, który kształt łódki będzie w stanie udźwignąć największy ciężar.

Podstawowe materiały: kartki A4 z gazety, taśma klejąca, nożyczki, klej, ciężar o wadze 10 gramów (np. kulki), miska, wiadro lub zlew (do przetestowania łódek).

Edukacja plastyczna (i społeczna)

Zadanie: Zaprojektujcie (wykonajcie, zorganizujcie) miejsce do zabawy i odpoczynku na terenie klasy lub szkoły.

Cel: Stworzyć radosne miejsce dla dzieci do relaksowania się i zabawy.

Podstawowe materiały: kartka, kolorowy papier, klej, nożyczki, kredki.

Edukacja techniczna

Zadanie: Zaprojektujcie i wykonajcie jak najwyższy budynek/wieżę.

Cel: Zrozumieć, jak właściwości materiałów mogą być wykorzystywane do tworzenia budowli.

Podstawowe materiały: 16 kartek A4 (trzeba zużyć dokładnie tyle), taśma samoprzylepna, klej, nożyczki.

Edukacja muzyczna

Zadanie: Stwórzcie muzyczną audycję opowiadającą wybraną bajkę.

Cel: Przedstawić ustną opowieść ilustrowaną dźwiękami.

Podstawowe materiały: wybrane instrumenty, „perkusa ciała” (niemelodyjne i melodyjne uderzanie w różne części ciała).

Edukacja ruchowa

Zadanie: Wykonajcie taniec pokazujący dynamikę i ekspresję ruchów charakterystycznych dla wybranego zwierzęcia.

Cel: Przedstawić taniec naśladujący wybrane zwierzę do stworzonej lub wybranej muzyki.

Podstawowe materiały: wybrane instrumenty, „perkusa ciała” (niemelodyjne i melodyjne uderzanie w różne części ciała) lub wybrany fragment *Karnawału zwierząt* C. Saint-Saënsa.

Warto dbać o rozwój kreatywności dzieci, gdyż jest ona potrzebna nie tylko w nauce czy później podczas aktywności zawodowej, ale również w życiu codziennym. Jest pomocna w nieszablonowym podejściu do rozwiązywania problemów, a także ułatwia dostosowywanie się do realiów dynamicznie zmieniającego się świata.

Dorota Zajęc

Pedagog, surdopedagog, terapeuta. Ekspert z listy MEiN wchodzący w skład komisji ds. awansu zawodowego nauczycieli. Autorka publikacji w czasopiśmie pedagogicznych. Współtworzy kursy online dla nauczycieli oraz opracowuje materiały wykorzystywane w szkoleniach e-learningowych.

LITERATURA:

- Czachorowska A., *Głód kreatywności. Dlaczego warto (się) uczyć twórczości*, „Refleksje”, nr 2/2019.
- Czernikiewicz H., *Zostaw po sobie świat. Kilka uwag o efektywnym uczeniu kreatywności*, „Refleksje”, nr 2/2019.
- Janczak D., Grześlak M., *Rozwijanie kreatywności i postaw proinnowacyjnych uczniów z wykorzystaniem nowych technologii*, Ośrodek Rozwoju Edukacji, Warszawa 2020.
- Jąder M., *Efektywne i atrakcyjne metody pracy z dziećmi*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2010.
- Jąder M., *Krok... w kierunku kreatywności. Zabawy i ćwiczenia*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2008.
- Koźuh A., *Kreatywność w pracy nauczyciela i jego uczniów*, Krakowska Akademia im. Andrzeja Frycza Modrzewskiego & Towarzystwo Naukowe „Societas Vistulana”, Kraków 2021.
- Szukała M., *4ELT Innowacyjny zintegrowany program nauczania w klasach I–III. Trening twórczości* – broszura dostępna online: http://www.program.4elt.pl/t_tworczosci.html
- Zbróg Z., *Rozwijanie dziecięcej kreatywności w procesie uczenia się rozwiązywania problemów*, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach, PRIMA EDUCATIONE 2019.